

איך נקבעים מחירי המוצרים במשק- ביקוש והיצע בשוק חופשי

עוגני השיעור

שכבת גיל: כיתות ט

ציר מוביל: ציר שני – כסף והמערכת הבנקאית

נושא השיעור: איך נקבעים מחירי המוצרים בשוק- ביקוש והיצע

מושגים מרכזיים: שוק חופשי, יצרן, צרכן, ביקוש, היצע, מוצר, סחורה, שירות, מוצר תחליפי, מוצר משלים.

מיומנויות מרכזיות: חשיבה אנליטית והסקת מסקנות: יכולת לעבד נתונים ותגובות מתוך חוויית משחק ולתרגם אותם לחוקיות כלכלית כללית של ביקוש והיצע, אוריינות פיננסית וכלכלית: שימוש נכון ומדויק במושגים כלכליים ויישומם לצורך ניתוח סיטואציות יומיומיות, אירועים במשק ומקרי בוחן שונים, חשיבה ביקורתית: ערעור על תפיסות אינטואיטיביות (למשל, ההבנה שקבלת עוד כסף לידיים אינה משפרת אוטומטית את כוח הקנייה הריאלי אם מחירי השוק עולים בהתאמה).

ערכים מרכזיים: מודעות כלכלית וצרכנות נבונה: פיתוח הבנה לגבי הכוחות המניעים את השוק, המאפשרת לקבל החלטות צרכניות מושכלות ולא רק רגשיות (כמו השפעת "טעם הצרכן" או לחץ חברתי), שיתוף פעולה והסכמיות: הבנת השוק כמערכת המושתתת על אינטראקציה חברתית, שבה מסחר מוצלח ויציב מתקיים רק כאשר יש מפגש רצונות, ניהול משא ומתן והסכמה הדדית בין קונה למוכר.

משך זמן משוער: 90 דקות

קישור למצגת המלווה את השיעור: [קישור למצגת](#)

שם כותבי השיעור: יפעת ברוש ומאור בלילטי.

מטרות השיעור:

- התלמידים יבינו כיצד מחירי המוצרים נקבעים מתוך נקודת המפגש והמשא ומתן בין היצרנים (המוכרים) לצרכנים (הקונים).

- התלמידים ינתחו כיצד שינויים בטעם הצרכן, כניסת מוצרים תחליפיים או שינוי ברמת ההכנסה משפיעים על הביקוש ועל המחיר הסופי בשוק.
- התלמידים ינתחו כיצד שינויים המשפיעים על הייצור וההיצע (כמו מחסור בחומרי גלם, שינויי אקלים, התייעלות טכנולוגית) משנים את מחירי המוצרים.

עזרים לשיעור

מחשב, מקרן, שטרות מדומים, מוצרים (מפורטים בתחילת המערך).

מערך השיעור

פתיחה- משחק "מכירה פומבית"

הכנות מראש (ציוד נדרש)

- **כסף מדומה (שטרות כיתתיים):** יש להדפיס שטרות של כסף מדומה ולחלק לכל תלמיד תקציב זהה (למשל 100 "שקלים").
- **מוצרים למכירה בפעילות:** מרקר, 2 נקודות בונוס, כוס קולה, 2 כוסות ספרייט, פטור הגשה ממשימה, 10 חטיפי שוקולד (מיני),

שלבי המשחק בכיתה

המורה מחלק לכל תלמיד את הכסף המדומה. הכיתה תשחק במכירה פומבית בה יוצעו מגוון מוצרים שיימכרו למרבה במחיר. הכסף שיישאר בידי התלמידים בסוף המכירה הפומבית, יישמר אצלם לפעילות נוספת בשיעור הבא.

במהלך המשחק, המורה רושם על הלוח את מחיר המכירה הסופי לכל מוצר.

רשימת המוצרים המוצעים במכירה הפומבית:

- **מרקר משומש- טעם צרכן נמור:**

מחיר התחלתי: 1 ש"ח.

מסקנה (למורה): המחיר נשאר נמוך כי אין למשתתפים רצון עז במוצר. כשטעם הצרכן נמוך, הביקוש יורד ולכן המחיר יורד.

- **2 נקודות בונוס למבחן הקרוב- טעם צרכן גבוה:**

מחיר התחלתי: 5 ש"ח.

מסקנה (למורה): התלמידים יתחרו והמחיר יזנק. המחיר טס למעלה כי כולם רוצים. כשטעם הצרכן גבוה, הביקוש גבוה ולכן המחיר עולה.

• 3 כוסות שתיה- מוצרים תחליפיים+ כמות יצרנים:

כוס ספרייט (מוצר תחליפי)

מחיר התחלתי: 5 ש"ח. התלמידים יתחרו ביניהם ומתקיימת מכירה. המחיר יעלה בגלל טעם צרכן גבוה (עליה בביקוש) או מיעוט יצרנים שמעלה את המחיר.

המורה אומר: **"מבזק חדשות! חברה מתחרה הרגע נכנסה לשוק!"**. **מוצרים שנוספו: כוס קולה** מחיר: 2 ש"ח. **כוס ספרייט נוספת**. מחיר התחלתי: 5 ש"ח. (תלמידים לא ירצו לקנות).

המורה יספור כמה תלמידים יעדיפו קולה ומי ספרייט וירשום על הלוח.

מסקנות (למורה):

1. רוב התלמידים העדיפו קולה בגלל המחיר הזול, ולכן הביקוש לספרייט יורד. זוהי המשמעות של מוצרים תחליפיים.
2. ברגע שנכנס יצרן נוסף בשוק המשקאות, מחירי המשקאות (גם קולה וגם ספרייט) ירדו.
3. חלק מהתלמידים יעדיפו קולה (טעם צרכן) ולכן יהיו מוכנים לשלם מחיר גבוה יותר, כך שמחיר הקולה יזנק (אולי אפילו מעל 5 ש"ח).

• פטור הגשה ממשימה באתר חינוך פיננסי- הכנסה משתנה:

מחיר התחלתי: 10 ש"ח. בזמן שהתלמידים מתחרים ביניהם, והמחיר עולה, מתפרץ **מבזק חדשות: הממשלה החליטה לחלק מענק בסך 50 ש"ח לכל אזרח!**. יש לחלק 50 לכל תלמיד ולהמשיך את המכירה מאותה נקודה.

מסקנה (למורה): התלמידים יראו שברגע שלכולם יש יותר כסף ביד, הם מוכנים לשלם יותר על אותו מוצר בדיוק. הערך של ה"כסף" יורד, ומחירי המוצרים עולים כי כוח הקנייה (הביקוש) של כולם גדל יחד.

• 10 חטיפי שוקולד- מחסור בהיצע השוקולד:

המורה מציג מלאי של 10 חטיפי שוקולד. המכירה לכל חטיף בנפרד. מחיר התחלתי לחטיף: 5 ש"ח. לאחר מכירת 2 חטיפים, **מבזק חדשות**: המשאית של חברת השוקולד נתקעה בפקק ענק בצומת גהה! נשארו לי רק שתי חפיסות אחרונות למכירה, וזהו!" (המורה מעלים את השאר).

מסקנה (למורה): היצע השוקולד ירד, ולכן המחירים עולים.

תוכן השיעור ופעילויות (פירוט השיעור, כולל התייחסות לזמנים וקישורים רלוונטים)

שאלות לדיון לאחר המשחק (עיבוד והסקת מסקנות)

בתום המשחק, מתקיים דיון בו המורה מעלה שאלות:

1. **מה מכרנו במכירה הפומבית?** "מוצרים": מרקר, בונוסים, כוסות שתיה, פטור הגשה, חטיפי שוקולד. הגדרה למוצר = סחורות ושירותים העונים על צורך.
 2. **מה ההבדל בין סחורה לשירות?** סחורה = מוצר פיזי העונה על צורך, למשל: כוסות שתיה, שירות = מוצר שאינו פיזי העונה על צורך, למשל: שירותי חינוך (בבונוס לבחינה).
 3. **מי היו "השחקנים" במכירה הפומבית?** המורה (מוכר/ יצרן), התלמידים (קונים/ צרכנים).
 4. **על מה ניהלתם משא ומתן במכירה הפומבית?** מחירי המוצרים.
- סיכום ביניים: מחירי המוצרים נקבעים בשוק שהוא מקום מפגש בין יצרנים וצרכנים המנהלים ביניהם משא ומתן על מחירים. בנקודת המפגש בין רצון הצרכנים לרצון היצרנים מתקיים מסחר ונקבע המחיר בשוק.**
5. **מדוע מחיר המרקר המשומש נשאר נמוך?** מוצר שהתלמידים לא רוצים (ביקוש נמוך) = מחירים נמוכים.
 6. **מדוע מחיר הבונוס לבחינה עלה?** מוצר שהתלמידים מאוד רוצים (ביקוש גבוה), אך רק תלמיד אחד יוכל לרכוש = מחירים עולים.
 7. **מדוע מחיר הספרייט עלה לפני כניסת המתחרה "קולה"?** היה יצרן אחד ששלט בשוק ולכן המחיר עלה.
 8. **מדוע מחיר הספרייט ירד לאחר כניסת המתחרה "קולה"?** כניסת יצרנים נוספים לשוק המשקאות, גרמה לכך שיש יותר מוצרים לבחירה, כך שהיצע המשקאות יעלה, ולכן המחיר ירד. הסבר נוסף לירידת מחיר הספרייט: ברגע שנכנס מוצר זול שעונה על אותו הצורך (קולה היא מוצר תחליפי לספרייט), הצרכנים (התלמידים) לא ירצו לקנות

כוס ספרייט כי יודעים שיש חלופה זולה יותר. מכאן שהביקוש לספרייט יורד והמחיר יורד.

9. **מדוע מחיר "פטור ההגשה ממשימה באתר" עלה לאחר קבלת המענק הכספי?** ברגע שלתלמידים היה יותר כסף ביד, הם היו מוכנים לשלם יותר על אותו מוצר בדיוק, ולכן המחירים עלו.

10. **האם המענק שקיבלתם שיפר את מצבכם הכלכלי?** לא. ההכנסה הנוספת שקיבלתם גרמה לכם להגדיל את הביקוש למוצר ספציפי, מה שהעלה את מחיר המוצר, כך שבפועל ערך ה"כסף" ירד, כי תוספת הכסף שקיבלתם לא הגדילה את כמות המוצרים שרכשתם.

11. **מדוע עלה מחיר חטיף השוקולד?** הפגיעה ביצור השוקולד גרמה למספר השוקולדים המיוצרים לרדת (היצע ירד), בזמן שמספר הצרכנים (הביקוש) נותר ללא שינוי. התוצאה היא שהצרכנים מתחרים על כמות שוקולד מצומצמת, ולכן המחירים עולים.

12. **אז מי בעצם קבע את המחירים היום בכיתה? אני (המורה) או אתם (התלמידים)?** המחיר לא נקבע רק על ידי המוכר ולא רק על ידי הקונה. המחיר בשוק חופשי נקבע **מהמפגש ביניהם**: כמה מוצרים יש (היצע) מול כמה אנשים רוצים אותם ויכולים לשלם עליהם (ביקוש).

סיכום

מחירי המוצרים משתנים בעקבות שינויים ברצון הצרכנים ויכולות היצרנים. שינויים אלה משפיעים על הביקוש וההיצע, ולכך השפעה על המחירים.

ממה נבעו השינויים במחירים? עליית ביקוש (צרכנים) גרמה לעליית מחיר, ירידת ביקוש (צרכנים) גרמה לירידת מחיר. עליית היצע (יצור המוצרים) גרמה לירידת מחיר, ירידת היצע (יצור המוצרים) גרמה לעליית מחיר.

צידה לדרך- נספחים

נספח 1: דף עבודה: ביקוש, היצע והמחיר שביניהם

קראו בעיון את הסיטואציות הבאות. עבור כל מקרה, נתחו האם האירוע משפיע על הביקוש (רצון והתנהגות הצרכנים) או על ההיצע (התנהגות ועלויות היצרנים והמוכרים), וקבעו מה יקרה למחיר המוצר בשוק (יעלה או ירד).

שאלה 1:

ההורים בשכונה החליטו להעלות לכל בני הנוער את דמי הכיס החודשיים ב-30 ש"ח. כתוצאה מכך, כולם רוצים לקנות יותר משולשי פיצה בדוכן המקומי בסופי השבוע. מה יקרה למחיר של משולש פיצה?

1. הביקוש לפיצה יעלה, ולכן המחיר שלה ירד.
2. הביקוש לפיצה יעלה, ולכן המחיר שלה יעלה.
3. ההיצע של הפיצה ירד, ולכן המחיר שלה יעלה.
4. ההיצע של הפיצה יעלה, ולכן המחיר שלה ירד.

שאלה 2:

מחירי הכותנה והבדים בעולם זינקו, ולכן המפעל שמייצר את חולצות בית הספר הרשמיות נאלץ לשלם הרבה יותר על חומרי הגלם שלו. מה יקרה למחיר של חולצת בית ספר לצרכן?

1. ההיצע של החולצות ירד (בגלל התייקרות הייצור), ולכן מחירן יעלה.
2. הביקוש לחולצות ירד, ולכן מחירן ירד.
3. ההיצע של החולצות ירד, ולכן מחירן ירד.
4. הביקוש לחולצות יעלה, ולכן מחירן יעלה.

שאלה 3:

חברת נעליים חדשה זולה מאוד הפכה ללהיט ההיסטרי החדש בחטיבה, ורוב התלמידים בשכבה החליטו להפסיק לקנות את נעלי המותג הוותיק והיקר "נייקסט". מה יקרה למחיר של נעלי "נייקסט"?

1. ההיצע של נעלי "נייקסט" ירד, ולכן המחיר שלהן ירד.
2. הביקוש לנעלי "נייקסט" ירד, ולכן המחיר שלהן יעלה.
3. ההיצע של נעלי "נייקסט" יעלה, ולכן המחיר שלהן ירד.
4. הביקוש לנעלי "נייקסט" ירד, ולכן המחיר שלהן ירד.

שאלה 4:

רשת המבורגרים אהובה הכניסה למטבחיה מערכת אוטומטית חדישה שמקצרת את זמן הכנת המנות בחצי ומורידה באופן משמעותי את עלויות ההכנה של כל המבורגר. מה יקרה למחיר ההמבורגר ברשת?

1. ההיצע של ההמבורגרים יעלה, ולכן המחיר שלהם יעלה.
2. הביקוש להמבורגרים ירד, ולכן המחיר שלהם ירד.
3. ההיצע של ההמבורגרים יעלה, ולכן המחיר שלהם ירד.
4. הביקוש להמבורגרים יעלה, ולכן המחיר שלהם יעלה.

שאלה 5:

מחירן של קונסולות המשחק הגדולות (כמו פלייסטיישן או אקסבוקס) צנח ב-50% וכל הילדים בשכבה קנו קונסולה הביתה. כעת, כולם רצים לחנויות במטרה לקנות שלטי משחק נוספים כדי לשחק יחד. מה יקרה למחיר של שלטי המשחק?

1. ההיצע של השלטים ירד, ולכן מחירם יעלה.
2. הביקוש לשלטים יעלה, ולכן מחירם יעלה.
3. הביקוש לשלטים יעלה, ולכן מחירם ירד.
4. ההיצע של השלטים יעלה, ולכן מחירם ירד.

שאלה 6:

במהלך החודש האחרון נפתחו במרכז המסחרי בשכונה עוד 4 חנויות חדשות לגמרי שמוכרות בגדי וינטג' יד-שנייה. מה יקרה למחיר של בגדי יד-שנייה בשכונה?

1. ההיצע של הבגדים יעלה, ולכן המחיר שלהם ירד.
2. הביקוש לבגדים ירד, ולכן המחיר שלהם ירד.
3. ההיצע של הבגדים יעלה, ולכן המחיר שלהם יעלה.
4. הביקוש לבגדים יעלה, ולכן המחיר שלהם יעלה.

שאלה 7:

גל חום קיצוני ולא צפוי הגיע לארץ בדיוק בתחילת החופש הגדול, וכל התלמידים מחפשים בטירוף לקנות מאווררים ניידים נטענים לחדר או לים. מה יקרה למחיר המאווררים הניידים?

1. ההיצע של המאווררים ירד, ולכן המחיר שלהם יעלה.
2. הביקוש למאווררים יעלה, ולכן המחיר שלהם ירד.
3. הביקוש למאווררים יעלה, ולכן המחיר שלהם יעלה.
4. ההיצע של המאווררים יעלה, ולכן המחיר שלהם ירד.

שאלה 8:

הממשלה החליטה להטיל מס בריאות חדש וגבוה על מפעלים שמייצרים חטיפים מלוחים, מה שהופך את כל תהליך הייצור של החטיפים ליקר עבורם. מה יקרה למחיר החטיפים בקיוסק של בית הספר?

1. הביקוש לחטיפים ירד, ולכן המחיר שלהם ירד.
2. ההיצע של החטיפים ירד, ולכן המחיר שלהם ירד.
3. ההיצע של החטיפים ירד, ולכן המחיר שלהם יעלה.
4. הביקוש לחטיפים יעלה, ולכן המחיר שלהם יעלה.

שאלה 9:

ברשתות החברתיות נפוצה שמועה מבוססת לפיה כוכב פופ בינלאומי עומד לבטל את סיבוב ההופעות שלו בארץ. בעקבות זאת, בני הנוער הפסיקו לחלוטין לקנות את הכרטיסים שנותרו בקופות. מה יקרה למחיר הכרטיסים האחרונים שעוד נשארו למכירה?

1. הביקוש לכרטיסים ירד, ולכן המחיר שלהם ירד.
2. הביקוש לכרטיסים ירד, ולכן המחיר שלהם יעלה.
3. ההיצע של הכרטיסים ירד, ולכן המחיר שלהם ירד.
4. ההיצע של הכרטיסים יעלה, ולכן המחיר שלהם ירד.

שאלה 10:

סערה קשה והצפות הרסו חלק גדול מאוד משדות התותים בארץ. כתוצאה מכך, דוכני המיצים בקניון מקבלים מהחקלאים הרבה פחות תותים מבעבר. מה יקרה למחיר של כוס מיץ תות טבעי?

1. הביקוש למיץ תות יעלה, ולכן המחיר שלו יעלה.
2. ההיצע של מיץ תות ירד, ולכן המחיר שלו ירד.
3. הביקוש למיץ תות ירד, ולכן המחיר שלו ירד.
4. ההיצע של מיץ תות ירד, ולכן המחיר שלו יעלה.

נספח למורה: מפתח תשובות והסברים פדגוגיים

- **שאלה 1 – תשובה נכונה: ב'.** (עליית הכנסה מגדילה את כוח הקנייה והעדפות הצרכנים למוצר נורמלי כמו פיצה -> הביקוש עולה -> המחיר עולה. מסיח א' מטעה בכיוון המחיר, מסיח ג' מטעה במונח ההיצע).
- **שאלה 2 – תשובה נכונה: א'.** (התייקרות חומר הגלם כותנה מייקרת את הייצור -> ההיצע של היצרן יורד -> מחיר השוק עולה. מסיח ג' מטעה בכיוון המחיר, מסיח ב' מייחס זאת בטעות לביקוש הצרכנים).

- **שאלה 3 – תשובה נכונה: ד'.** (כניסת מוצר תחליפי פופולרי וזול מקטינה את רצון הצרכנים לקנות את המותג המקורי - הביקוש יורד - מחיר השוק יורד כדי למשוך קונים. מסיח ב' מטעה בכיוון המחיר, מסיח א' מבלבל עם מונח ההיצע).
- **שאלה 4 – תשובה נכונה: ג'.** (ייעול טכנולוגי והוזלת עלויות מאפשרים ליצרן להציע יותר בכל מחיר - ההיצע עולה - מחיר המוצר לצרכן יורד. מסיח א' מטעה בכיוון המחיר, מסיח ב' מבלבל עם מונח הביקוש).
- **שאלה 5 – תשובה נכונה: ב'.** (הוזלת מוצר משלים (קונסולות) מגדילה את רכישתו ואת הצורך במוצר המשלים לו (שלטים) - הביקוש לשלטים עולה - מחירם עולה. מסיח ג' מטעה בכיוון המחיר, מסיח א' מבלבל עם מונח ההיצע).
- **שאלה 6 – תשובה נכונה: א'.** (כניסת מוכרים וחנויות חדשות לשוק מגדילה את זמינות המוצר הכללית - ההיצע עולה - מחיר השוק יורד בשל התחרות. מסיח ג' מטעה בכיוון המחיר, מסיח ב' מבלבל עם מונח הביקוש).
- **שאלה 7 – תשובה נכונה: ג'.** (שינוי אקלים/מזג אוויר קיצוני יוצר צורך מיידי אצל הצרכנים - הביקוש עולה - מחיר השוק עולה עקב הלחץ לקנות. מסיח ב' מטעה בכיוון המחיר, מסיח א' מבלבל עם מונח ההיצע).
- **שאלה 8 – תשובה נכונה: ג'.** (הטלת מס על היצרן מתפקדת בדיוק כמו עליית עלויות ייצור - ההיצע יורד - המחיר לצרכן הסופי עולה. מסיח ב' מטעה בכיוון המחיר, מסיח א' מבלבל עם מונח הביקוש).
- **שאלה 9 – תשובה נכונה: א'.** (ציפיות הצרכנים ושינוי בטעמים בעקבות חדשות רעות על המוצר מורידים את הרצון לרכוש אותו - הביקוש יורד - המחיר יורד כדי להיפטר מהמלאי. מסיח ב' מטעה בכיוון המחיר, מסיח ג' מבלבל עם מונח ההיצע).
- **שאלה 10 – תשובה נכונה: ד'.** (אסון טבע פוגע ישירות ביכולת להפיק את חומר הגלם - ההיצע של המוצר קטן/יורד - מחיר השוק עולה בגלל המחסור החריף. מסיח ב' מטעה בכיוון המחיר, מסיח ג' מבלבל עם מונח הביקוש).

